

ESG PRINCIPLES - A DRIVER OF SUSTAINABLE REGIONAL DEVELOPMENT AND BUSINESS TRANSFORMATION

INTERNATIONAL SCIENTIFIC AND PRACTICAL CONFERENCE

COLLECTION OF SCIENTIFIC ARTICLES

 <https://timeedu.uz/>

 24.10.2025 y.

2-TO'PLAM
2-MAXSUS SON/2025

“ESG tamoyillari – hududlarni barqaror rivojlantirish va biznesni transformatsiyalash drayveri” mavzuida Xalqaro ilmiy-amaliy anjumani ilmiy maqolalar va tezislar to‘plami. -T.: TMII, 2025. – 752 bet.

Ushbu to‘plamda mamlakatimizda iqtisodiyotni barqaror rivojlantirish, ishlab chiqarishni diversifikatsiya qilish, iqlim o‘zgarishi oqibatlariga moslashish va ularni yumshatish, tabiiy resurslardan foydalanish samaradorligini oshirish, ESG tamoyillari asosida hududlar va sanoat korxonalarining barqaror rivojlanishini ta’minlash, hududlarda “yashil” iqtisodiyotni qo‘llab-quvvatlashning samarali iqtisodiy mexanizmlarini joriy qilish, yirik va o‘rta biznes korxonalari faoliyatini transformatsiyalash va raqobatbardoshligini oshirish, sanoat korxonalarida chiqindilarni boshqarish va sirkulyar iqtisodiyotni rivojlantirish, “yashil” texnologiyalar, sun’iy intellekt asosida atrof-muhitni muhofaza qilish, raqamli iqtisodiyot sharoitida mavjud sanoat ishlab chiqarishni raqamli transformatsiya qilish jarayonlarini jadallashtirish orqali ishlab chiqarish sanoatini “drayver” sohaga aylantirish istiqbollari hamda barqaror iqtisodiy o‘sishni ta’minlashning turli yo‘nalishlariga bag‘ishlangan ilmiy tadqiqot materiallari keltirilgan.

To‘plamda keltirilgan materiallarning mazmuni, undagi statistik ma’lumotlar va keltirilgan huquqiy-me’yoriy xujjatlarning haqqoniyligi, tanqidiy fikr-mulohazalar va takliflarga mualliflarning o‘zlari mas’uldirlar.

Сборник научных статей и тезисов Международной научно-практической конференции на тему «Принципы ESG – драйвер устойчивого развития регионов и трансформации бизнеса». – Т.: ТМII, 2025. – 752 с.

В сборнике представлены материалы научных исследований, посвященные устойчивому экономическому развитию нашей страны, диверсификации производства, адаптации к изменению климата и смягчению его последствий, повышению эффективности природопользования, обеспечению устойчивого развития регионов и промышленных предприятий на основе принципов ESG, внедрению эффективных экономических механизмов поддержки «зеленой» экономики в регионах, трансформации деятельности крупного и среднего бизнеса и повышению его конкурентоспособности, управлению отходами и развитию циклической экономики на промышленных предприятиях, охране окружающей среды на основе «зеленых» технологий, искусственному интеллекту, перспективам превращения обрабатывающей промышленности в «драйверную» отрасль за счет ускорения процессов цифровой трансформации действующего промышленного производства в условиях цифровой экономики, а также различным направлениям обеспечения устойчивого экономического роста.

Авторы сами несут ответственность за содержание представленных в сборнике материалов, достоверность содержащихся в нем статистических данных и представленных нормативно-правовых документов, а также за критические высказывания и предложения.

Tahrir hay’ati: i.f.n., dotsent Sh.K. Narbayev
i.f.n., professor I.S. Xotamov
i.f.d., professor Sh.I. Alibekov
i.f.d., professor V.P. Kuznetsov
i.f.f.d., dotsent N. Nosirova
i.f.f.d., dotsent D. Mamasoatov
assis. G. Axmedova
assis. A. Qudratxo‘jayev

Taqrizchilar: i.f.d., professor N.M. Maxmudov
i.f.d., professor A.A. Yadgarov

KIRISH SO‘ZI

ASSALOMU ALAYKUM, HURMATLI XALQARO ANJUMAN ISHTIROKCHILARI, AZIZ MEHMONLAR!

Sizlarni Toshkent menejment va iqtisodiyot instituti hamda O‘zbekiston Ekologik Partiyasi Markaziy kengashi tomonidan tashkil etilayotgan mazkur Xalqaro ilmiy-amaliy anjumanda qutlashdan mamnunmiz!

Qadrli anjuman ishtirokchilari, bugun biz “ESG tamoyillari – hududlarni barqaror rivojlantirish va biznesni transformatsiyalash drayveri” mavzusida Xalqaro ilmiy-amaliy anjuman o‘tkazmoqdamiz. Bugungi anjumanning asosiy maqsadi mamlakatimizda iqtisodiyotni barqaror rivojlantirish, ishlab chiqarishni diversifikatsiya qilish, iqlim o‘zgarishi oqibatlariga moslashish va ularni yumshatish, tabiiy resurslardan foydalanish samaradorligini oshirish, ESG tamoyillari asosida hududlar va sanoat korxonalarining barqaror rivojlanishini ta’minlash, hududlarda “yashil” iqtisodiyotni qo‘llab-quvvatlashning samarali iqtisodiy mexanizmlarini joriy qilish, yirik va o‘rta biznes korxonalari faoliyatini transformatsiyalash va raqobatbardoshligini oshirish, sanoat korxonalarida chiqindilarni boshqarish va sirkulyar iqtisodiyotni rivojlantirish, “yashil” texnologiyalar, sun’iy intellekt asosida atrof-muhitni muhofaza qilish masalalari bo‘yicha amalga oshirilayotgan ishlar, mavjud muammolar va ularni bartaraf etish yo‘llarini chiqur tahlil qilgan holda ilmiy amaliy takliflar ishlab chiqishdan iborat.

O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti tomonidan imzolangan qaror va farmonlar, Vazirlar Mahkamasi qarorlari, amalga oshirilayotgan islohotlar ushbu anjuman mavzusining naqadar dolzarbligini anglatadi. Yurtboshimiz tomonidan 2025-yilni “Atrof-muhitni asrash va “yashil” iqtisodiyot yili” deb nomlanishi hamda ushbu yo‘nalishda qabul qilingan Davlat dasturida belgilangan vazifalarning ijrosini ta’minlashda ma’lum ma’noda anjumanning ham o‘z hissasi bo‘ladi deb umid qilamiz.

Anjuman natijalaridan kutilayotgan ilmiy, ijtimoiy va iqtisodiy samaradorlik quyidagilarda o‘z ifodasini topadi:

Ilmiy samaradorlik – anjumandan kutilayotgan ilmiy-amaliy natija mamlakatimiz hududlarida barqaror iqtisodiy rivojlanishni ta’minlash, sanoat korxonalarining atrof-muhitga bo‘lgan e’tiborini yanada kuchaytirish, biznes strategiyalarini takomillashtirish, shu bilan birga hududlar darajasida barqaror rivojlanishni amalga oshirish darajasini tahlil qilish, “atrof-muhit, jamiyat, boshqaruv” (ESG) tamoyillariga mos holda faoliyat ko‘rsatishlariga erishishning ustuvor yo‘nalishlarini tahliliy o‘rganish asosida olingan natijalarni umumlashtirib ilmiy asoslangan taklif va tavsiyalar ishlab chiqishdan iborat.

Ijtimoiy samaradorlik – muhokama qilinadigan masalalarning har birida ijtimoiy samara alohida o‘rin egallaydi. Chunki ESG-tamoyillarining asosiy xususiyati ham ijtimoiy sohaga yuqori darajada e’tibor qaratilishidadir. Shu jihatdan ijtimoiy samarani iqtisodiy jihatdan baholash, bu yo‘nalishda mavjud amaliyotlarni ilmiy tahlil qilishning konseptual yondashuvlarini ishlab chiqishga, hududlarda va biznes sohasida izchil islohotlarni amalga oshirish orqali jamiyatni rivojlantirish, aholining turmush darajasini yaxshilash, barqaror daromad manbalarini shakllantirish, tabiiy resurslar tejamkorligiga erishish asosida kelajak avlod uchun zahiralarini saqlab qolish, aholini ijtimoiy himoya qilish tizimini takomillashtirishga xizmat qiladi.

Iqtisodiy samaradorlik - iqtisodiy faoliyatning faol ishtirokchilaridan biri ishlab chiqarish korxonalaridir, ular tomonidan mahsulot ishlab chiqarish jarayonida sezilarli darajada uglerod izi qoldiriladi. Shaffof va ekologik toza ma’lumotlarni taqdim etish atrof-

muhitni muhofaza qilish qonunchiligiga rioya qilish uchun zarurdir. Iqtisodiy samaradorlik jihatidan mavzu doirasida muhokama qilinadigan har bir masala katta ahamiyatga ega. Birinchidan, sohada qonunchilik bazasini mustahkamlash; ikkinchidan, korxonalarda ESG tamoyillarini joriy yetishning iqtisodiy samaradorligini baholash uslubiyotini ishlab chiqish; uchinchidan, hududlarning barqaror rivojlanishi uchun mavjud salohiyatini baholash va shu asosda sohalarni diversifikatsiya qilish imkoniyatining vujudga kelishi, to'rtinchidan, korxona va tarmoqlarni rivojlantirishda "yashil" investitsiyalarni jalb qilish hamda ulardan samarali foydalanishga keng yo'l ochiladi.

Albatta bunday o'zgarishlar, texnologik taraqqiyotga hamohang ravishda, qo'shimcha imkoniyatlarni ochishga va rivojlanishning yangi strategiyalarini ishlab chiqishga keng imkoniyatlar yaratmoqda.

Lekin shu bilan bir qatorda, iqtisodiyotni raqamlashtirish va bunday sharoitda biznesni rivojlantirish jarayonlarida, o'ziga xos muammolar va turli savollar ham yuzaga kelmoqda.

Bunday masalalarni o'rganib, uning yechimlarini topish uchun Toshkent menejment va iqtisodiyot institutining professor-o'qituvchilari tomonidan ham turli ilmiy tadqiqotlarni olib borish yo'lga qo'yilgan. Ularning tadqiqotlari natijalaridan - o'quv jarayonlarida, ta'lim sifatini oshirish maqsadlarida, keng foydalaniladi.

Bu o'z navbatida, institutda menejment, iqtisodiyot va axborot texnologiyalari sohalarida tayyorlanadigan malakali mutaxassislarning nafaqat nazariy bilimlarini, balki amaliy ko'nikmalarini ham oshirishga hizmat qiladi.

Bundan tashqari, institutda innovatsion dasturlar va loyihalar orqali talabalarni yangi texnologiyalar bilan tanishtirish, ularda raqamli iqtisodiyot va global biznes muhitida raqobatbardosh bo'lish uchun zarur bo'lgan ko'nikmalarni shakllantirishga yordam beradi.

Xalqaro ilmiy-amaliy anjumanni o'tkazishda hamkorlik qilayotgan O'zbekiston Ekologik Partiyasi Markaziy kengashiga, anjumanda ishtirok etayotgan O'zbekiston Respublikasi Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vazirligi, O'zbekiston Respublikasi Iqtisodiyot va moliya vazirligi, O'zbekiston Respublikasi Energetika vazirligi, BMT ning UNDP loyihasi vakillariga, Federal davlat byudjeti oliy ta'lim muassasasi Kozma Minin nomidagi Nijniy Novgorod davlat pedagogika universiteti, Umumrossiya davlat adliya universitetining (VGUYU) Shimoliy-Kavkaz instituti (filiali), Umumrossiya davlat adliya universitetining (VGUYU) Rostov instituti (filiali), Kazpotrebsoyuz Karaganda universiteti, Kyungdong Universiteti (Koreya Respublikasi), tashkilot va korxonalarining mutaxassislari, xorijiy va mahalliy iqtisodchi olimlarga o'z minnatdorchiligimizni izhor qilamiz.

Bugun sizlarning e'tiboringizga taqdim etiladigan taqdimotlar va fikrlar - bizni zamonaviy iqtisodiyotning yangi talablariga mos keladigan biznes modellarni yaratishga ilhomlantiradi.

Biz bu jarayonda, o'z tajribamizni almashish va birgalikda muammolarni hal qilish uchun yangi g'oyalarni kashf etishni maqsad qilamiz.

Umid qilamanki, anjumanimiz samarali va foydali bo'ladi.

Har biringizning ishtirokingiz va hissangiz bu jarayonda juda muhim.

Keling, birgalikda yangiliklarga ochiq bo'lib, innovatsion yechimlarni izlaylik!

Bugungi anjuman ishiga va unda ishtirok etayotgan barcha ishtirokchilarning ilmiy-ijodiy faoliyatlariga ulkan muvaffaqiyatlar tilaymiz!

Toshkent menejment va iqtisodiyot instituti rektori

X. Axmedov

MUNDARIJA / ОГЛАВЛЕНИЕ

I SHO'BA. IQTISODIYOTNI BARQAROR RIVOJLANTIRISH, ISHLAB CHIQRISHNI DIVERSIFIKATSIYA QILISH, IQLIM O'ZGARISHI OQIBATLARIGA MOSLASHISH VA ULARNI YUMSHATISH, TABIIY RESURLARDAN FOYDALANISH SAMARADORLIGINI OSHIRISH.....	11
HUDUDLARNI BARQAROR RIVOJLANTIRISH DASTURLARINI XALQARO STANDARTLAR TIZIMIGA MOSLASHTIRISH IMKONIYATLARI	
Abdulloyev A.J., N.K.Sharapova	11
АНАЛИЗ ГОТОВНОСТИ УНИВЕРСИТЕТОВ К ПОДГОТОВКЕ СПЕЦИАЛИСТОВ В ОБЛАСТИ УПРАВЛЕНИЯ УСТОЙЧИВЫМ ПРЕДПРИЯТИЕМ И РЕАЛИЗАЦИИ ESG-КОНЦЕПЦИИ	
Кузнецов В.П., Назарова Е.Н.	23
ЭКОНОМИКО-ПРАВОВОЙ КОНТРОЛЬ КАК МЕТОД ОБЕСПЕЧЕНИЯ ЭКОНОМИЧЕСКОЙ БЕЗОПАСНОСТИ	
Алибеков Ш.И.	33
ҚИШЛОҚ ХЎЖАЛИГИ ИШЛАБ ЧИҚАРИШ ТАРКИБИНИ БОЗОР КОНЪЮНКТУРАСИ ЎЗГАРИШИГА МОС ТАКОМИЛЛАШТИРИШНИНГ ИЛМИЙ-НАЗАРИЙ АСОСЛАРИ	
Чариев К.А., Абдулазизов Ш.А.	37
BARQAROR RIVOJLANISHDA YASHIL ENERGIYA TEXNOLOGIYALARINING AHAMIYATI	
Asamxodjayeva S.Sh.	48
BARQAROR IQTISODIY RIVOJLANISH JARAYONIDA RAQAMLI BANK XIZMATLARINI KENGAYTIRISH ISTIQBOLLARI	
Meyliqulov Sh.X.	56
МЕХАНИЗМЫ СОВЕРШЕНСТВОВАНИЯ УПРАВЛЕНИЯ ИНТЕЛЛЕКТУАЛЬНОЙ СОБСТВЕННОСТЬЮ В КОМПАНИЯХ	
Киясов Б.Н.	60
РАЗРАБОТКА И ВНЕДРЕНИЕ СИСТЕМЫ КРІ ДЛЯ УПРАВЛЕНИЯ ЭФФЕКТИВНОСТЬЮ СОТРУДНИКОВ НА ПРЕДПРИЯТИИ	
Ўқбар Айдын	66
TO'QIMACHILIK KORXONALARIDA INNOVATSION XATARLARNI BOSHQARISH VA HUDUDIY "YASHIL" IQTISODIYOTNI RIVOJLANTIRISH MEKANIZMLARINI TAKOMILLASHTIRISH	
Rashidov J.X.	72
"QURILISH SOHASI FAOLIYATIDA RAQAMLI TRANSFORMATSIYA JARAYONLARINI TAKOMILLASHTIRISH"	
Alimov O.S.	82
O'ZBEKISTON IQTISODIYOTINI MAKROIQTISODIY BARQAROR RIVOJLANTIRISH TANHILI	
Nazirova S.X.	89
ПОВЫШЕНИЕ ЭКОНОМИЧЕСКОЙ ЭФФЕКТИВНОСТИ ПРЕДПРИЯТИЙ ПРОИЗВОДСТВА ОДЕЖДЫ В РЕСПУБЛИКЕ УЗБЕКИСТАН	
Ахмедова Г.А.	99
ОПТИМИЗАЦИЯ БИЗНЕС-ПРОЦЕССОВ ПРЕДПРИЯТИЙ МАШИНОСТРОЕНИЯ В НИЖЕГОРОДСКОЙ ОБЛАСТИ НА ПРИМЕРЕ КОМПАНИИ «ГРУППА ГАЗ»	
Лаврентьева Е.В., Пахомичева А.С.	107
БЕРЕЖЛИВОЕ ПРОИЗВОДСТВО КАК ФАКТОР ЭФФЕКТИВНОСТИ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ ПРЕДПРИЯТИЙ МАШИНОСТРОЕНИЯ	
Лаврентьева Е.В., Султанова Л.Л.	113
ТЕНДЕНЦИИ И ПРОБЛЕМЫ РОССИЙСКИХ РЕГИОНОВ ПО ВНЕДРЕНИЮ ESG – СТАНДАРТОВ	
Набоков В.И., Некрасов К.В.	121
ЎЗБЕКИСТОНДА КИРУВЧИ ТУРИЗМНИ БАРҚАРОР РИВОЖЛАНТИРИШДА АУТСОРСИНГ ХИЗМАТЛАРИДАН ФОЙДАЛАНИШ ЗАРУРАТИ	
Рискулов Р.Б.	125
KORXONADA BREND EKOTIZIMINI SHAKLLANTIRISHNING ILMIY-USLUBIY JIHATLARI	
Sa'dulloyev H.I.	134

RAQAMLI IQTISODIYOTNING MAMLAKAT IQTISODIY RIVOJLANISHIGA TA’SIRI VA “RAQAMLI O‘ZBEKISTON – 2030” STRATEGIYASINI AMALGA OSHIRISHDAN KUTILAYOTGAN NATIJALAR TAHLILI	
Sharipova Sh.B.	140
O‘ZBEKISTONDA KICHIK BIZNES VA XUSUSIY TADBIRKORLIKNI RIVOJLANTIRISH ISTIQBOLLARI	
Sharipov I.B.	147
РАЦИОНАЛЬНАЯ ОРГАНИЗАЦИЯ ТЕРРИТОРИИ ДЕХКАНСКИХ ХОЗЯЙСТВ С ИСПОЛЬЗОВАНИЕМ ГЕОИНФОРМАЦИОННЫХ СИСТЕМ	
Ашуров А.Ф.	155
II SHO’BA. “YASHIL” TEXNOLOGIYALAR, SUN’IY INTELEKT VA ENG YAXSHI TEXNOLOGIYALAR (BAT) ASOSIDA ATROF-MUHITNI MUHOFAZA QILISH	164
OLIY TA’LIM MUASSASALARIDA INNOVATSION MENEJMENTNI RIVOJLANTIRISH: RAQAMLI TEXNOLOGIYALARNI INTEGRATSIYA QILISH YO’LLARI	
Yuldashev I.B.	164
ОБРАЗОВАТЕЛЬНАЯ МОДЕЛЬ «УНИВЕРСИТЕТ 4.0»: ПОДГОТОВКА КАДРОВ ДЛЯ ДИВЕРСИФИКАЦИИ ЭКОНОМИКИ В УСЛОВИЯХ НИЗКОУГЛЕРОДНОГО ПЕРЕХОДА	
Кузнецова С.Н., Цыбуцинина И.Е., Фролов Ю.С., Горев Н.А.	168
SUN’IY INTELEKT VA REAL VAQT TIZIMLARI ASOSIDA HUDUDIY AVTOMOBIL YO’LLARI MUHANDISLIK INSHOATLARINI LOYIHALASH JARAYONINI MODELLASHTIRISH	
Norinov M.U., Zikrayev A.A.	177
REAL VAQT TIZIMLARI VA SUN’IY INTELEKT ASOSIDA EKOLOGIK MONITORINGNI AVTOMATLASHTIRISHNING ILMIY-ASOSIY YO’NALISHLARI	
Ergashev O.M.	186
ИҚЛИМ ЎЗГАРИШЛАРИ ШАРОИТИДА АГРАР СОҲАНИ БАРҚАРОР РИВОЖЛАНТИРИШДА СУҒУРТА МЕХАНИЗМИНИНГ РОЛИ	
Вахобов А.Р.	195
ИНСОН ВА АТРОФ-МУҲИТ УЙҒУНЛИГИНИ ТАЪМИНЛАШ ЙЎЛЛАРИ.	
Йўлдошев Н.Қ.	202
SUN’IY INTELEKTDAN ATROF-MUHITNI MUHOFAZALASHDA FOYDALANISH	
Nasriddinov I.X., Tulyaganov E.J.	209
O‘ZBEKISTONDA KO‘ZI OJIZ SHAXSLARNING IQTISODIY FAOLLIGINI OSHIRISHDA INNOVATSION YONDASHUVLAR VA TEXNOLOGIK IMKONIYATLAR	
Isayev K.A., Qurbanov A.G’.	215
ЧОРВАЧИЛИК ХЎЖАЛИКЛАРИ ВА УЛАРГА ХИЗМАТ КЎРСАТУВЧИ СУБЪЕКТЛАР ЎРТАСИДА КООПЕРАЦИЯ МУНОСАБАТЛАРИНИ ТАШКИЛ ЭТИШНИНГ АҲАМИЯТИ	
Худайбердиев Ў.Э.	221
RAQAMLI TRANSFORMATSIYA TIZIMI RIVOJLANISHI SHAROITIDA BIZNESNI BOSHQARISH VA TASHKIL QILISH	
Kambarova Sh.M.	228
BARQAROR INVESTITSIYALAR VA ESG ME’ZONLARI: NAZARIY TAHLIL	
Maxmasobirova N.U.	235
“O‘ZBEKISTON SANOAT TARMOQLARIDA ESG TAMOYILLARIGA ASOSLANGAN BOSHQARUV MECHANIZMLARINI JORIY ETISHNING IQTISODIY SAMARADORLIGINI BAHOLASH”	
Rusatamov Z.X.	241
THE ROLE OF ESG PRINCIPLES IN ATTRACTING INSTITUTIONAL INVESTORS IN CORPORATE GOVERNANCE	
Sadikova M.A.	249
OZIQ-OVQAT MAHSULOTLARI BOZORINI RIVOJLANTIRISHDA IQTISODIY DIVERSIFIKATSIYANING O‘RNI	
Daminova O.M.	254
КОНФУЦИАНСКИЕ ИДЕИ В КОРПОРАТИВНОМ УПРАВЛЕНИИ УЗБЕКИСТАНА	
Нарзуллаева Г.С., Сайфуллаева М.И., Носирова Н.Д.	262
YASHIL TEXNOLOGIYALAR VA SUN’IY INTELEKTNING SANOAT KORXONALARIDA ISHLAB CHIQRISH SAMARADORLIGINI OSHIRISHDAGI AHAMIYATI	
Yakubova U.A.	278

HUDUDLARNI BARQAROR RIVOJLANTIRISHNING IJTIMOY–INSTITUTSIONAL ASOSLARINI TAKOMILLASHTIRISH VA BU YO‘NALISHDAGI DAVLAT SIYOSATI	
Qo‘chqorova M.U.	284
INKLYUZIV IQTISODIYOT SHAROITIDA SANOAT KORXONALARI FAOLIYATI RIVOJLANISHINING XORIJIY TAJRIBALARI	
Qurbanov A.G‘.	291
GLOBAL BIZNESDA INNOVATSIYALAR VA ULARNING XUSUSIYATLARI	
Murtazaev O.O.	298
SANOAT KORXONALAR BARQAROR RIVOJLANISHINING NAZARIY-USLUBIY JIHATLARI	
Ismatulloeva M.F.	304
TRANSPORT XIZMATLARINI IQTISODIYOTDA TUTGAN O‘RNI VA VAZIFALARI	
Karimova Sh.U.	311
ФИНАНСОВОЕ ОЗДОРОВЛЕНИЕ И СОВЕРШЕНСТВОВАНИЕ СИСТЕМЫ ФИНАНСИРОВАНИЯ АГРОБИЗНЕСА КАК ФАКТОР УСТОЙЧИВОГО ЭКОНОМИЧЕСКОГО РАЗВИТИЯ И СОКРАЩЕНИЯ БЕДНОСТИ В УЗБЕКИСТАНЕ	
Адиллов Ш.Ш.	315
III SHO‘BA. ESG TAMOIYILLARI ASOSIDA HUDUDLAR VA SANOAT KORXONALARINING BARQAROR RIVOJLANISHINI TA‘MINLASH YO‘NALISHLARI.....	325
“SANOAT-5.0” VA BARQARORLIK: ASOSIY TENDENSIYALAR VA MUAMMOLAR	
Xotamov I.S., Qudratxo‘jayev A.K.	325
ФИНАНСОВАЯ ГРАМОТНОСТЬ НАСЕЛЕНИЯ КАК ДРАЙВЕР УСТОЙЧИВОГО ЭКОНОМИЧЕСКОГО РАЗВИТИЯ	
Мырзалиева Г.А., Байкенжеева Д.Б.	334
QISHLOQ XO‘JALIGIDA RESURSLARDAN OQILONA FOYDALANISH YO‘LLARI	
Asamxodjayeva Sh.Sh., Qodirov S.Q.	341
ESG TAMOIYILLARI HUDUDIY IQTISODIY SIYOSATDA: BARQAROR RIVOJLANISHNING YANGI PARADIGMASI	
Zaynutdinov I.S.	348
ESG TAMOIYILLARI ASOSIDA SANOAT CHIQINDILARINI QAYTA ISHLASHNING BARQAROR RIVOJLANISHGA TA‘SIRI	
Yusupov U.M.	353
AGLOMERATSIYALARNING “YASHIL” IQTISODIYOT RIVOJLANISHIGA TA‘SIRI	
Mardonov Sh.	362
O‘ZBEKISTON UZUMCHILIK KORXONALARINING EKSPORT SAMARADORLIGIGA EKO-MARKETING TA‘SIRINI TAHLIL QILISHDA SUN‘IY INTELLEKT VA MASHINAVIY O‘RGANISHGA ASOSLANGAN YANGI EKONOMETRIYA YONDASHUVI	
Usmonova Diyora Mahmud qizi	367
O‘ZBEKISTON IQTISODIYOTIDA SANOATNI TUTGAN O‘RNI.....	379
Matchanova Ma‘rifat Ikramovna.....	379
BARQAROR IQTISODIY RIVOJLANISH JARAYONIDA RAQAMLI BANK XIZMATLARINI KENGAYTIRISH ISTIQBOLLARI	
Meyliqulov Sh.X.	384
AVTOMOBILSOZLIKDA MAHALLIYLASHTIRISHNI RIVOJLANTIRISHDA IKKINCHI DARAJALI YETKAZIB BERUVCHILARNING O‘RNI VA ULARNI RIVOJLANTIRISH YO‘LLARI	
Qobilov R.Sh.	388
СОВЕРШЕНСТВОВАНИЕ МОДЕЛЕЙ ЭФФЕКТИВНОГО УПРАВЛЕНИЯ ЧЕЛОВЕЧЕСКИМИ РЕСУРСАМИ В КОМПАНИЯХ	
Аділ Ф.С.	392
ВНЕДРЕНИЕ СОВРЕМЕННЫХ МОДЕЛЕЙ И МЕТОДОВ УПРАВЛЕНИЯ КАЧЕСТВОМ В КОМПАНИЯХ	
Жолдасова А.Б.	397
ЭФФЕКТИВНЫЕ МЕТОДЫ РАЗРЕШЕНИЯ КОРПОРАТИВНЫХ КОНФЛИКТОВ	
Кемпірәлі Е.Қ.	404
РЕИНЖИНИРИНГ БИЗНЕС-ПРОЦЕССОВ: ШАГИ К ИХ АВТОМАТИЗАЦИИ	
Пернебаев Е.Б.	409
ВНЕДРЕНИЕ СОВРЕМЕННОЙ СИСТЕМЫ УПРАВЛЕНИЯ КОРПОРАТИВНЫМИ ИЗМЕНЕНИЯМИ НА ПРЕДПРИЯТИИ	

Рахатова Ж.Н.	414
HUDUDLARNI BARQAROR RIVOJLANTIRISHNING IJTIMOY-INSTITUTSIONAL ASOSLARINI TAKOMILLASHTIRISH VA BU YO'NALISHDAGI DAVLAT SIYOSATI	
Musulmonova Sh., Hikmatov M.	422
SANOAT KORXONALARIDA ESG TAMOYILLARINI JORIY ETISHNING MILLIY VA XORIJIY TAJRIBASI	
Toxirov J.M.	426
GREEN CAR: QISHLOQ XO'JALIGIDA NAZORATNI YENGILLASHTIRUVCHI AQLLI ROBOT	
Qurbonov Sh.B.	434
O'ZBEKISTON RESPUBLIKASIDA KICHIK SANOAT ZONALARI FAOLIYATINING TAHLILI	
Baxromov A.B.	437
XALQARO AUDIT STANDARTLARIGA MUVOFIQ AUDITORLIK TEKSHIRUVLARINI YTKAZISH MASALALARI	
Ahmadjonov A.K.	443
ЎЗБЕКИСТОНДА ДАВЛАТ ИШТИРОКИДАГИ КОРХОНАЛАРНИ ESG-ТРАНСФОРМАЦИЯ ҚИЛИШ: ИНСТИТУЦИОНАЛ АСОСЛАР, ХАЛҚАРО СТАНДАРТЛАР ИНТЕГРАЦИЯСИ ВА РИВОЖЛАНИШ ИСТИҚБОЛЛАРИ	
Ashurov Z.A.	448
IV SHO'BA. KICHIK VA O'RTA BIZNES SUBYEKTLARI FAOLIYATINI TRANSFORMATSIYALASH VA RAQOBATBARDOSHLIGINI OSHIRISH	459
KICHIK VA O'RTA BIZNES SUBYEKTLARI EKSPORT FAOLIYATINI RIVOJLANTIRISH VA RAQOBATBARDOSHLIGINI OSHIRISH YO'LLARI	
Mamasoatov D.R.	459
РЕСТРУКТУРИЗАЦИЯ В СФЕРЕ ОБЕСПЕЧЕНИЯ ЗАНЯТОСТИ В РЕСПУБЛИКЕ УЗБЕКИСТАН: АНАЛИЗ ИНСТИТУЦИОНАЛЬНЫХ ИЗМЕНЕНИЙ И ИХ ВЛИЯНИЕ НА РЫНОК ТРУДА	
Abduraimova N.P.	464
AKSIYADORLIK JAMIYATLARIDA BIZNES JARAYONLARINI BOSHQARISHNI RAQAMLASHTIRISHDA ILG'OR XORIJIY TAJRIBALAR TAHLILI	
Suyunov Y.B.	479
АРАБСКАЯ РЕСПУБЛИКА ЕГИПЕТ НА ПУТИ К УСТОЙЧИВОМУ ЭКОНОМИЧЕСКОМУ РОСТУ	
Ziyadullaeva L.C.	487
THE IMPACT OF THE CHINA-KYRGYZSTAN-UZBEKISTAN RAILWAY ON UZBEKISTAN'S ECONOMIC DEVELOPMENT: MECHANISMS, EFFECTS, AND POLICY RESPONSES	
Ye Maoqing.	492
XORIJIY INNAVATSION INVESTITSİYALARNI JALB ETISH DOLZARBLIGI	
Tulyaganov E.J., Ubaydullayeva G.E.	502
QURG'OQCHIL MINTAQALARDA KICHIK AGROBIZNES SUBYEKTLARI FAOLIYATI SAMARADORLIGINI OSHIRISH YO'LLARI	
Qulliyev O.A.	507
BANKLARNING MOLİYAVIY SAMARADORLIGINI OSHIRISHDA KAPITAL VA AKTIVLAR RENTABELLIGINING AHAMIYATI	
Alimjanova D.S.	516
СОВЕРШЕНСТВОВАНИЕ СТРАТЕГИЧЕСКОГО УПРАВЛЕНИЯ ИННОВАЦИЯМИ В БИЗНЕС-СФЕРЕ	
Raximjanova A.A.	519
MAMLAKATIMIZDA EKSPORT JARAYONLARINI BARQARORLASHTIRISH OMILLARI	
Abdvaliyev Sh.X.	524
SANOAT KORXONALARIDA HR MENEJMENT TIZIMINI JORIY ETISH VA XODIMLARNI BOSHQARUV HOLATI TAHLILI	
Toshtemirov S.G'.	534
INSON RESURSLARINI BOSHQARISHDA MOTIVATSIYA TIZIMINI TAKOMILLASHTIRISH	
Abdufattoxova H.	539
AVTOMATLASHTIRILGAN BUYUMLARNI SARALOVCHI ROBOTLAR	
G'ulomov X.A.	545

APPLICATION OF ESG PRINCIPLES AS A WAY TO INCREASE COMPETITIVENESS IN THE MANAGEMENT OF INDUSTRIAL ENTERPRISES	
Kurbanov U.A., Kurbanova Sh.Y., Alimova D.T.	548
ЦИФРОВИЗАЦИЯ ЭКОНОМИКИ И ЕЁ ВЛИЯНИЕ НА РЫНОК ТРУДА.	
Фарходова Ш.Ш.	554
СОВРЕМЕННЫЕ НОВЕЙШИЕ ТЕХНОЛОГИИ В ЭКОНОМИКЕ И БИЗНЕСЕ: РОЛЬ В СОЦИАЛЬНО- ЭКОНОМИЧЕСКОМ РАЗВИТИИ РК	
Агабекова Ш.Н., Бокушева С., Байкенжеева Д.Б.	557
ЭКОНОМИЧЕСКИЕ МЕХАНИЗМЫ РАЗВИТИЯ ЗЕЛЕННОЙ ЭКОНОМИКИ В РЕГИОНАХ КАЗАХСТАНА: ПРОБЛЕМЫ И ПУТИ СОВЕРШЕНСТВОВАНИЯ	
Жартай Ж.М., Саттыбаева Д.М., Рахимова А.Н., Никкель Л.Д.	565
O‘ZBEKISTONDA RAQAMLI IQTISODIYOTNI RIVOJLANTIRISH: MUAMMOLAR VA IMKONIYATLAR	
Vahangurov O.O.	571
O‘ZBEKISTONNING YASHIL IQTISODIYOTGA O‘TISH YO‘LLARI VA USTUVORLIKLARI	
Luqmanov B.M.	577
KAPITAL TANQISLIGI SHAROITIDA MOLIVAVIY RESURLARNI DIVERSIFIKATSIYA QILISH	
Arziyev S.	585
V SHO‘BA. ESG STANDARTLARIGA MOS KELADIGAN INVESTITSIYA LOYIHALARINI QO‘LLAB-QUVVATLASH, DAVLAT-XUSUSIY SHERIKLIK VA XALQARO MOLIVA INSTITUTLARI	590
SANOAT KLASTERLARI – SANOAT SALOHİYATINI OSHIRISHNING STRATEGİK YO‘NALISHI SIFATIDA	
Sobirov A.A.	590
АНАЛИЗ ВА СИНТЕЗ МЕТОДЛАРИНИНГ ЭВОЛЮЦИЯСИ	
Дусмуратов Р.Д., Носирова Н.Ж.	597
ESG-ФАКТОРЫ В ПРИНЯТИИ ИНВЕСТИЦИОННЫХ РЕШЕНИЙ: ОПЫТ И ПЕРСПЕКТИВЫ	
Ким Л.Н., Елтаев Н.К.	606
КЛЮЧЕВЫЕ АСПЕКТЫ ЭКОНОМИЧЕСКОЙ ПОДДЕРЖКИ «ЗЕЛЁНОЙ» ЭКОНОМИКИ НА ПРИМЕРЕ НИЖЕГОРОДСКОЙ ОБЛАСТИ	
Ремизова И.В.	614
TIJORAT BANKLARIDA DAVLAT MAQSADLI DASTURLARINI MOLIVALASHNING ILG‘OR XORIY TAJRIBALARI	
Shodiyev Sh.S.	620
ВЛИЯНИЕ ЗЕЛЁНЫХ ИНВЕСТИЦИЙ НА ИНВЕСТИЦИОННУЮ ПРИВЛЕКАТЕЛЬНОСТЬ АКЦИОНЕРНЫХ ОБЩЕСТВ	
Усманова Ю.	623
YASHIL ENERGETIKA SOHASIDA INVESTITSIYALARNING ROLI	
Primov S.F.	632
ПОВЫШЕНИЕ ЭФФЕКТИВНОСТИ ИСПОЛЬЗОВАНИЯ ЧЕЛОВЕЧЕСКИХ РЕСУРСОВ В РАМКАХ ЗЕЛЕННЫХ РАБОЧИХ МЕСТ	
Хувайдуллаева И.Х.	638
RAQAMLI IQTISODIYOT SHAROITIDA INVESTITSIYALARNI JALB QILISH	
Primov S.F.	642
ТИЖОРAT БАНКЛАРИНИНГ ФАОЛИЯТИДА УЧРАЙДИГАН РИСКЛАР ВА УЛАРИНИ БАРТАРАФ ЭТИШ ЙЎЛЛАРИ	
Хусанбоев А.Ғ.	647
ВЛИЯНИЕ ПРИНЦИПОВ ESG НА РЕЗУЛЬТАТЫ ПЕРВИЧНОГО ПУБЛИЧНОГО РАЗМЕЩЕНИЯ АКЦИЙ: КОМПЛЕКСНЫЙ АНАЛИЗ	
Сайдуллаев Ш.	653
РАНВАР KADRLARNING BOSHQARUV KOMPETENSIYALARINI RIVOJLANTIRISHDA RAQAMLI TEXNOLOGIYALARNING O‘RNI	
Olimov S.A.	660
MILLIY IQTISODIYOTDA KICHİK TADBIRKORLIKNING O‘RNI VA AHAMIYATI	
Kurbanova Sh.Y., Yusupov A.A.	667
ВЛИЯНИЕ ИСКУССТВЕННОГО ИНТЕЛЛЕКТА НА ТРАНСФОРМАЦИЮ БИЗНЕС-МОДЕЛЕЙ И ЭКОНОМИЧЕСКИЙ РОСТ	

Koptaeva G.II., Bekebaeva M.O.	672
HUDUDLAR TASHQI IQTISODIY STRATEGIYALARINI SHAKLLANTIRISHNING XORIJIY DAVLATLAR TAJRIBASI	
Toshboyev M.M.	680
QISHLOQ XO‘JALIGIDA KLASTERLARINING MOLIYAVIY BARQARORLIGINI TA‘MINLASHDA DAVLAT SUBSIDİYALARINING AHAMIYATI	
Yuldasheva D.K.	689
O‘ZBEKISTONDA JISMONIY TARBIYA VA SPORTNI RIVOJLANTIRISHNING IQTISODIY-IJTIMOIIY AHAMIYATI	
Mamatov M.N.	699
RAQAMLI-ELEKTRON PULLAR VA KRIPTOVALYUTALAR FARQLARI	
Matchanov T.M., Matchanova M.I.	703
AXBOROT TIZIMLARI XUSUSIYATLARI	
Norinov M.U., Abdulxamid A.I., Oripov O.I., Madaminov F.R.	709
CHIQUINDILARNI QAYTA ISHLASH SANOATI VA ATROF-MUHITGA SALBIY TA‘SIRINI KAMAYTIRISH YO‘LLARI	
Tursunqulov Sh.R.	715
O‘ZBEKISTON IQTISODIYOTINI BARQAROR RIVOJLANTIRISHDA ISHLAB CHIQUARISHNI DIVERSIFIKATSIYA QILISH VA IQLIM O‘ZGARISHI OQIBATLARIGA MOSLASHISH MEXANIZMLARI	
Abduraxmanova Z.T., Rustamova M.M.	722
RAQAMLI TEXNOLOGIYALAR ORQALI SANOATDA EKOLOGIK SAMARADORLIKNI OSHIRISH	
Hasanov H.X.	727
SHADOW ECONOMY EXPOSED: THE HIDDEN FORCES SHAPING ECONOMY.	
Arziev Sh.R.	735
TIJORAT BANKLARIDA INNOVATSION MARKETING STRATEGIYALARIDAN FOYDALANISH MEXANIZMLARI	
Axmedova D.B.	741

2. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2023-yil 11-sentyabrdagi “O‘zbekiston – 2030” strategiyasi to‘g‘risida” PF-158-son Farmoni. <https://lex.uz/en/docs/-6600413?ONDATE=12.09.2023%2000>

3. Chesbrough, H. (2003). Open Innovation: The New Imperative for Creating and Profiting from Technology. Harvard Business School Press.

4. Drucker, P. F. (1985). Innovation and Entrepreneurship. Harper & Row.

5. Christensen, C. M. (1997). The Innovator's Dilemma: When New Technologies Cause Great Firms to Fail. Harvard Business Review Press.

6. Tidd, J., & Bessant, J. (2018). Managing Innovation: Integrating Technological, Market and Organizational Change. Wiley.

SANOAT KORXONALAR BARQAROR RIVOJLANISHINING NAZARIY-USLUBIY JIHATLARI

Ismatulloeva Madinabonu Fozil qizi,
Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti tadqiqotchisi
E-mail: madinabonuismatulloyeva@gmail.com

Annotatsiya. Ushbu maqola O‘zbekiston Respublikasi sanoat korxonalarining barqaror rivojlanish muammolariga bag‘ishlangan. Maqsad barqaror rivojlanishning nazariy asoslarini o‘rganish, xorijiy va mahalliy tajribalarni tahlil qilish, shuningdek, sanoat korxonalarining barqarorligini ta‘minlovchi omillarni aniqlashdan iborat. Tadqiqotda barqaror rivojlanishning uch ustunli modeli (iqtisodiy, ekologik, ijtimoiy) asos qilib olingan. Maqolada O‘zbekistonda amalga oshirilayotgan barqaror sanoatlashtirish bo‘yicha islohotlar, jumladan, “Yashil” iqtisodiyotga o‘tish, energiya samaradorligi rivoji yoritilgan. Raqamli transformatsiya, “yashil” texnologiyalar, innovatsiyalar va barqaror moliyaning barqaror rivojlanishdagi o‘rni tahlil qilingan.

Kalit so‘zlar: barqaror rivojlanish, sanoat korxonalari, “yashil” iqtisodiyot, ESG tamoyillari, ekologik barqarorlik, ijtimoiy mas‘uliyat, energiya samaradorligi, innovatsiyalar.

Аннотация. Данная статья посвящена проблемам устойчивого развития промышленных предприятий Республики Узбекистан. Цель - изучение теоретических основ устойчивого развития, анализ зарубежного и отечественного опыта, а также выявление факторов, обеспечивающих устойчивость промышленных предприятий. В исследовании использована трехкомпонентная модель устойчивого развития (экономическая, экологическая, социальная). В статье освещены реформы по обеспечению устойчивой индустриализации в Узбекистане, в том числе переход к "зеленой" экономике, развитие энергоэффективности. Проанализированы роль цифровой трансформации, "зеленых" технологий, инноваций и устойчивого финансирования в устойчивом развитии.

Ключевые слова: устойчивое развитие, промышленные предприятия, "зеленая" экономика, принципы ESG, экологическая устойчивость, социальная ответственность, энергоэффективность, инновации.

Abstract. This article is devoted to the problems of sustainable development of industrial enterprises of the Republic of Uzbekistan. The aim is to study the theoretical foundations of sustainable development, analyze foreign and local experiences, as well as identify factors ensuring the sustainability of industrial enterprises. The research is based on a three-pillar model of sustainable development (economic, environmental, social). The article covers the reforms on sustainable industrialization being implemented in Uzbekistan, including the transition to a

"Green" economy, the development of energy efficiency. The role of digital transformation, "green" technologies, innovations and sustainable finance in sustainable development is analyzed.

Key words: sustainable development, industrial enterprises, "green" economy, ESG principles, environmental sustainability, social responsibility, energy efficiency, innovations

Kirish

Bugungi kunda sanoat sohasi O'zbekiston Respublikasining ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanishida yetakchi tarmoqlardan biri hisoblanadi. Mamlakatda sanoatlashtirish jarayoni chuqurlashib borar ekan, korxonalar oldida nafaqat iqtisodiy samaradorlikni ta'minlash, balki ekologik barqarorlik, ijtimoiy mas'uliyat, resurslardan oqilona foydalanish kabi masalalar ham kun tartibiga chiqmoqda. Aynan shu omillar sanoat korxonalarining barqaror rivojlanishini ta'minlovchi ustuvor yo'nalishlardir.

Keyingi yillarda O'zbekistonda sanoat tarmoqlarining barqaror rivojlanishini rag'batlantirish borasida muhim institutsional va iqtisodiy islohotlar amalga oshirildi. Jumladan, "Yashil iqtisodiyot"ga o'tish, energiya tejamkor texnologiyalarni joriy etish, eksportbop mahsulotlar ishlab chiqarishga yo'naltirilgan klaster tizimining kengaytirilishi barqarorlik konsepsiyasining amaliy ifodasi sifatida namoyon bo'lmoqda. Shu bilan birga, ushbu jarayonlar korxonalar faoliyatini kompleks baholash, ularning uzoq muddatli rivojlanish salohiyatini aniqlash va strategik qarorlar qabul qilishda ilmiy asoslangan yondashuvni talab etadi.

Barqaror rivojlanish – bu nafaqat moliyaviy barqarorlik, balki ekologik xavfsizlik va ijtimoiy adolatni ham qamrab olgan ko'p yo'nalishli tushunchadir. Xalqaro tajriba va milliy rivojlanish strategiyalari asosida sanoat korxonalarining barqarorlik darajasini aniqlash uchun ko'plab indikatorlar, mezonlar va modellardan foydalaniladi. Shunga qaramay, O'zbekiston sharoitiga mos, tarmoq xususiyatlarini hisobga oluvchi baholash metodikasini ishlab chiqish va uni amaliyotga tatbiq etish dolzarb masala bo'lib qolmoqda.

O'zbekiston Respublikasi iqtisodiyotining asosiy tarmoqlaridan biri bo'lgan sanoat sohasi so'nggi yillarda barqaror o'sish sur'atlarini namoyon etmoqda. Davlat statistika qo'mitasi ma'lumotlariga ko'ra, 2024-yilda sanoat ishlab chiqarish hajmi 2023-yilga nisbatan 5,6% ga oshgan. Xususan, qayta ishlash sanoatida 7,2% o'sish kuzatilgan, bu esa sanoat tarmog'ining modernizatsiya va diversifikatsiya yo'nalishida rivojlanayotganligini ko'rsatadi [1].

Iqtisodiyotni barqarorlikda rivojlantirish, fan-texnika taraqqiyotini yanada jadallashtirish, ishlab chiqarish salohiyatidan oqilona foydalanish, resurslarning hamma turlarini har tomonlama tejash va ishlab chiqarishni boshqarishning bozor iqtisodiyoti qonunlariga mas ravishda olib borish mamlakatimiz iqtisodiy

strategiyasining eng muhim tarkibiy qismidir. Bugungi kunda mamlakatimizda korxonalarni barqaror rivojlantirish eng muhim va dolzarb muammolardan biridir.

Mavzuga oid adabiyotlar sharhi

Iqtisodiy kategoriya sifatida “korxonalarni barqaror rivojlantirish” tushunchasi, ko‘plab hollarda “barqaror iqtisodiy rivojlanish”, “iqtisodiy barqarorlik”, “iqtisodiy o‘lish” deb tushunish mumkin bo‘ladi. Xorijiy adabiyotlarda, barqaror korxona sifatida, daromadning me‘yoriy darajasiga erishgan yoki bozordagi foydaning kata qismiga ega chiqishni o‘ziga ta‘minlay oladigan korxona sifatida namoyon bo‘ladi.

Barqaror rivojlanish iqtisodiy tizimning aniq bir obyekti bilan bog‘liq bo‘lib, shunga mos ravishda makro-, mezo-, va mikro- darajalarda tadqiq qilish mumkin. Barqaror rivojlanishning mohiyatini tushunish-bu uni ishonchli baholash va ilmiy boshqaruvning asosini tegishli darajadiligini o‘zida namoyon etadi. Barqaror rivojlanish tushunchasi iqtisodiy, ishtimoiy, ekologik, va siyosiy omillarga bog‘liq bo‘lgan o‘zaro munosabatlarni tadqiq qilishni talab qiladi.

Iqtisodiy adabiyotlarda barqaror rivojlanishning ko‘plab ta‘riflari keltirilgan. Xususan K.R.Grishagovning fikriga ko‘ra “barqarorlik” - bu korxonalarning turli o‘ziga xos jihatlarini hisobga olishi kerak bo‘lgan keng qamrovli kompleks kategoriyadir. Barqarorlik bu - tizimning o‘zgaruvchan muhit ta‘siri ostida o‘ziga xos xususiyatlarini, sifatini saqlab qolish qobiliyatidir [2]. Lekin ma‘lum bir tushunchalarni ajratib olish lozim. Bular “Korxonaning barqarorligi” va “Sanoat korxonasining barkaror rivojlanishi” tushunchalaridir. Shu bilan birga, sanoat korxonasining barqarorligi bu korxonaning statsionar ya‘ni o‘zgarmas holatida biznes jarayonlarining yuqori sifatli va samarali ko‘rsatkichlari bilan ajralib turishiga aytiladi. Shuningdek korxona har doim o‘zgaruvchan tashqi muhitning ta‘siri natijasida ushbu ko‘rsatkichlarni o‘z ichiga oladi.

O.L. Kuznetsov esa barqaror rivojlanish-bu hozirgi va kelajak avlodlarning ehtiyojlarini qondirishning uzluksiz jarayonidir. Barqaror rivojlanish ikkita yo‘nalishdagi tushunchalarni o‘z ichiga oladi: birinchidan, zarur ehtiyojlar va imkoniyatlarni saqlash va rivojlantirish zaruriyati, ikkinchidan, kompaniyaning texnologik holatini qondirishda cheklangan ehtiyojlarni qondirish zarurati, deya ta‘riflaydi [3].

Chukurna O. va Tkachuk O. sanoat korxonalarining innovatsion rivojlanish salohiyatini baholash uchun metodik asoslarni shakllantirishni taklif etib, barqarorlikni innovatsiyalar bilan bog‘laydi. Bu yondashuv korxonalar faoliyatida resurs samaradorligini oshirishga qaratilgan [4].

Mahalliy adabiyotlarda, xususan O‘zbekiston misolida, sanoat korxonalarining barqaror rivojlanishi iqtisodiy barqarorlik, to‘qimachilik va turizm kabi sektorlarga keng urg‘u berib o‘rganilgan, jumladan: Ismoilov A. va Xudoyberganov D. korxonalar moliyaviy va iqtisodiy barqarorligini ta‘minlashning nazariy va metodik

asoslarini tahlil qilib, O'zbekiston sanoat korxonalarida iqtisodiy chidamlilikni baholash modellarini taklif qilgan [5].

Quyida barqaror rivojlanish tushunchasiga xorijiy va mahalliy tadqiqotchilar tomonidan berilgan ta'riflar keltirilgan (1-jadval).

1-jadval

Barqaror rivojlanish tushunchasiga berilgan ta'riflar¹³⁹

t/r	Muallif/ Tashkilot	Yil	Ta'rif	Asosiy jihatlar	Manba
1.	Brundtland Hisoboti (BMT)	1987	Barqaror rivojlanish – bu kelajak avlodlarning o'z ehtiyojlarini qondirish qobiliyatini yo'qotmasdan, bugungi avlodning ehtiyojlarini qondirish imkonini beruvchi rivojlanish	Uch ustun (iqtisodiy, ekologik, ijtimoiy); avlodlar o'rtasidagi adolat	Brundtland, G. H. (1987). <i>Our Common Future</i> . United Nations.
2.	Elkington J.	1997	Barqaror rivojlanish iqtisodiy samaradorlik, ekologik mas'uliyat va ijtimoiy adolatni muvozanatlashtirish orqali umumiy qiymat yaratishga asoslanadi	Iqtisodiy foyda, atrof-muhitni muhofaza qilish, ijtimoiy farovonlik	Elkington, J. (1997). <i>Cannibals with Forks</i> . Capstone Publishing.
3.	Porter, M.E. & Kramer, M. R.	2011	Barqaror rivojlanish korxonalar tomonidan iqtisodiy va ijtimoiy qiymatni birgalikda yaratish orqali jamiyat uchun uzoq muddatli foyda keltiradi	Umumiy qiymat yaratish, korporativ ijtimoiy mas'uliyat	Porter, M.E., & Kramer, M.R. (2011). <i>Harvard Business Review</i> .
4.	BMT	2015	Barqaror rivojlanish – iqtisodiy o'sish, ijtimoiy inklyuzivlik va atrof-muhitni muhofaza qilishni muvozanatlashtirgan holda insoniyat farovonligini oshirishga qaratilgan rivojlanish	17 ta Barqaror Rivojlanish Maqsadlari (BRM), global hamkorlik	United Nations. (2015). <i>Transforming our world: The 2030 Agenda</i> .
5.	Friede, G., Busch, T., & Bassen, A.	2015	Barqaror rivojlanish ESG tamoyillari orqali moliyaviy va no-moliyaviy ko'rsatkichlarni birlashtirib, uzoq muddatli iqtisodiy foydani ta'minlaydi	ESG integratsiyasi, moliyaviy samaradorlik	Friede, G., Busch, T., & Bassen, A. (2015). <i>Journal of Sustainable Finance & Investment</i> .

¹³⁹ Adabiyotlarni o'rganish natijasida muallif tomonidan umumlashtirildi.

6.	Kim O. va Safarov B.	2019	Barqaror rivojlanish O'zbekiston to'qimachilik sanoatida yashil texnologiyalar va ijtimoiy mas'uliyat orqali iqtisodiy o'sishni ta'minlaydi	“Yashil” iqtisodiyot, ijtimoiy mas'uliyat, to'qimachilik tarmog'i	Kim O. va Safarov B. (2019). <i>O'zbekiston iqtisodiy axborotnomasi.</i>
7.	Yakubov M.	2022	Barqaror rivojlanish sanoat zonalarida aylanma iqtisodiyot tamoyillari orqali resurslardan samarali foydalanish va ekologik muvozanatni ta'minlaydi	Aylanma iqtisodiyot, sanoat zonalar, ekologik barqarorlik	Yakubov M. (2022). <i>Iqtisodiy rivojlanish jurnali.</i>
8.	Safarov B. va Murodov S.	2023	Barqaror rivojlanish O'zbekiston sanoatida iqtisodiy samaradorlikni oshirish va atrof-muhitga salbiy ta'sirni kamaytirishga asoslanadi	Iqtisodiy barqarorlik, ekologik xavfsizlik	Safarov B. va Murodov S. (2023). <i>Iqtisodiyot va innovatsion texnologiyalar.</i>

Fikrimizcha, barqaror rivojlanish bu – ishlab chiqarish jarayonining samarali faoliyat yuritishini ta'minlaydigan ichki va tashqi omillarga moslashuvchan bo'lgan iqtisodiy, ijtimoiy hamda ekologik foyda keltiruvchi holatdir. Sababi omillarning ta'siriga to'g'ri munosabat bildiradi oladigan korxonalar doimiy ravishda barqaror holatda o'z faoliyatini olib borishi mumkin.

Tadqiqot metodologiyasi

Tadqiqot nazariy, uslubiy va empirik tahlillarga asoslangan bo'lib, sanoat korxonalarining barqaror rivojlanishini baholashning keng ko'lamli yondashuvlarini qamrab oladi. Metodologiya xorijiy va mahalliy tajribalarga tayangan holda ishlab chiqilgan bo'lib, barqaror rivojlanishning uch ustuni (iqtisodiy, ekologik va ijtimoiy) ESG tamoyillarini integratsiya qiladi.

Tahlil va natijalar

Barqaror iqtisodiy rivojlanish barqaror oqtisodiy o'sishni o'zida namoyon etishdir. Barqaror iqtisodiy rivojlonish bu uzoq vaqt davomida korxonadagi iqtisodiy, moliyaviy, siyosiy, ijtimoiy hamda ekologik vaziyatni tashkil etuvchi tizimdagi elementlarning ijobiy o'sishi va muvozanatni o'zaro ta'siri natijasida ketma-ketlikda yaxshilanishidir.

Sanoat korxonalarining barqaror rivojlanishi mahsulotlarni ishlab chiqarishning o'sishi, iqtisodiy va tabiiy resurslardan samarali foydalanish, aholi farovonligi va turmush darajasini oshirish, barqaror hamda muvozanatli ekologik vaziyatni hisobga olish bilan uzviy bog'liqdir. Faqatgina iqtisodiy, moliyaviy, ijtimoiy va ekologik

xususiyatlarning muvozanati bilan sanoat korxonalarning barqaror rivojlanishini ta'minlash mumkin bo'ladi.

Korxonalarning barqaror rivojlanishi ta'minlashda raqamli texnologiyalar ahamiyatli o'rin o'ynaydi. Internet ma'lumotlari (IoT), sun'iy intellekt (AI) va katta ma'lumotlarni tahlil qilish kabi raqamli texnologiyalar resurslarni rivojlantirish, atrof-muhit ta'sirini nazorat qilish va boshqa qo'llanmalarni ta'minlashda ishlatilmoqda. Aqlli energiya tarmoqlaridan resurslarni birgalikda ishlash uchun raqamli platformalarga qadar, raqamli inqiroz atrof-muhit muammolari bilan qanday mukhlislik bilan kurashishimizni o'zgartiradi.

“Yashil” texnologiyalar: korxonalarning qayta tiklanuvchi energiya, energiyani saqlash, “yashil” transport va ekologik materiallar sohasidagi innovatsiyalar va atrof-muhit ta'sirlarini minimallashtirish orqali barqaror rivojlanishga erishmoqda. Korxonalar “yashil” tadbirlar, masalan, barqaror tam'inot, qayta ishlash va atrof-muhitni ifloslanishini kamaytirish chora-tadbirlari, mijozlar tomonidan atrof-muhitga ehtiyoj ko'rsatilgan mahsulotlar va xizmatlar bilan moslashtirish uchun qabul qilmoqda.

Korxonalarning barqaror rivojlanishi uchun innovatsiyalar: innovatsiya kompleks barqarorlik muammolariga javob berishda muhim ahamiyatga ega. Bu barqaror rivojlanishga hissa qo'shadigan yangi texnologiyalar, biznes modellari va usullar rivojlantirishni o'z ichiga oladi. Tejamkor energiya, barqaror qishloq xo'jaligi, iqtisodiy islohot sohasidagi innovatsiyalar boshqa muhim yechimlariga olib kelmoqda.

Barqaror moliya va investitsiyalar: moliya sohasi barqarorlikning ahamiyatini osonlashtirayotgan. Barqaror moliya va ta'sirning oshishini boshqarish kapitalni atrof-muhit va ijtimoiy mas'uliyatli loyihalarga yo'nalash bilan olib kelmoqda. Yashil obligatsiyalar va barqarorlik hisobotlash kabi barqaror moliya chara-tadbirlari barqaror rivojlanish uchun fondlarni jamlash, yashil infratuzilmasini loyihalashni va mas'ul biznes praktikalarini o'zlashtirishni ta'minlaydi.

Hamkorliklar: barqarorlik muammolari bilan kurashish uchun doimiy hamkorlik talab etadi, shuningdek, hukumat, korxona, jamoat tashkilotlari va keng aholi qatlami birligi zarur bo'ladi. Hamkorliklar resurslarni, ta'sirni va samaradorlikni oshirish uchun kuchli vositadir. Hamkorlikni bajarish yo'lida mavjud muammolar, shu jumladan, iqlim o'zgarishi, ijtimoiy barqarorlik, jamoaviy mas'uliyat va jamoaviy harakatlar orqali hal etilmoqda.

Nazariy jihatdan qaraganda, korxonalarning barqaror rivojlanishi uchta asosiy omilga bog'liq bo'lib, ular iqtisodiy, ekologik va ijtimoiy omillarni o'z ichiga oladi. Iqtisodiy omil korxonalarning samaradorligini oshirish, innovatsiyalarni joriy etish va raqobatbardoshlikni ta'minlash bilan bog'liq. Ekologik omil esa korxonalarning ishlab chiqarish jarayonida atrof-muhitga bo'lgan ta'sirini kamaytirish, chiqindilarni

kamaytirish, energiya va resurslardan samarali foydalanishni o'z ichiga oladi. Ijtimoiy omil esa korxonalarning o'z xodimlari va kengroq jamoatchilik oldidagi mas'uliyatini anglatadi, ya'ni xavfsiz ish sharoitlarini ta'minlash, mahalliy jamoalarga ijobiy ta'sir ko'rsatish va ijtimoiy tenglikni saqlash muhim hisoblanadi.

Barqaror rivojlanishning konseptual asoslari iqtisodiy o'sish va ekologik barqarorlik o'rtasidagi muvozanatni ta'minlashni nazarda tutadi. Korxonalar o'z faoliyatida ekologik standartlarga rioya qilish va resurslardan oqilona foydalanish orqali nafaqat atrof-muhitni asrab-avaylaydi, balki uzoq muddatli iqtisodiy samaradorlikka ham erishadi. Bu jarayonda barqaror biznes modellarini yaratish va joriy etish muhim ahamiyat kasb etadi. Shuningdek, barqaror rivojlanish strategiyasini ishlab chiqishda korxonalar ichki va tashqi muhit omillarini hisobga olishi lozim. Ichki omillar qatoriga korxona resurslari, menejment sifati, innovatsion imkoniyatlar va inson kapitali kiradi. Tashqi omillar esa iqtisodiy sharoitlar, raqobat muhiti, davlat siyosati va ekologik qonun-qoidalaridir. Shunday qilib, korxonalarning barqaror rivojlanishi tashqi va ichki muhitning o'zaro ta'siri orqali ta'minlanadi.

Barqaror rivojlanishni ta'minlash uchun korxonalar zamonaviy boshqaruv tizimlarini, shu jumladan ekologik menejment va energiya samaradorligini oshiruvchi texnologiyalarni joriy qilishi zarur. Bu nafaqat ekologik xavfsizlikni ta'minlashga yordam beradi, balki xarajatlarni kamaytiradi va korxonaning bozor raqobatbardoshligini oshiradi.

Xulosa va takliflar

Umuman olganda, raqamli, yashil va innovatsiya iqtisodiyotlarining bir-biriga to'g'ri kelishuvi yangi barqaror rivojlanishning yangi tendensiyalarini shakllantirodi. Raqamli texnologiyalar, yashil texnologiyalar, innovatsiya, aylanma iqtisodiyot tamoyillari, barqaror moliya va hamkorliklar yana barqaror hamda inkluziv mustaqil kelajakka yo'l ochadi. Bu tendensiyalarni qabul qilish, iqtisodiy o'sishga hissa qo'shish, atrof-muhitni muhofaza qilish va ijtimoiy barqaror holatni ta'minlashga olib keladi.

Barqaror rivojlanish nafaqat iqtisodiy samaradorlik, balki ekologik xavfsizlik va ijtimoiy adolatni qamrab olgan ko'p qirrali tushuncha sifatida tahlil qilindi. Tadqiqot natijalariga ko'ra, korxonalarning barqaror rivojlanishi uchta asosiy omil – iqtisodiy, ekologik va ijtimoiy komponentlarning muvozanatli uyg'unlashuviga bog'liq. O'zbekistonda "yashil" iqtisodiyotga o'tish, energiya tejankor texnologiyalarni joriy etish va klaster tizimini rivojlantirish kabi islohotlar barqaror rivojlanishning amaliy ifodasidir. Raqamli texnologiyalar, yashil texnologiyalar, innovatsiyalar va barqaror moliya barqaror rivojlanishning zamonaviy tendensiyalari sifatida ajralib turmoqda. Korxonalarning barqaror rivojlanishini

ta'minlash uchun O'zbekiston sharoitiga mos, tarmoq xususiyatlarini hisobga oluvchi ilmiy asoslangan baholash metodikasini ishlab chiqish va joriy etish zarur.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati

1. Davlat statistika qo'mitasi ma'lumotlari. www.stat.uz
2. Гришагов К.Р. Понятие устойчивого развития промышленного предприятия // Экономика - 2013. - № 3 - С. 31-34.
3. Кузнецов О.Л. Устойчивое развитие: научные основы проектирования в системе природа - общество – человек. СПб : Наука 2008. 240 с.
4. Chukurna, O., & Tkachuk, O. (2019). Methodological bases of assessing the innovative potential of industrial enterprises. *Economic Annals-XXI*, 180(11-12), 45-54.
5. Ismoilov A. va Xudoyberganov D. (2023). Korxonalar moliyaviy va iqtisodiy barqarorligini ta'minlashning nazariy va metodik asoslari. *Iqtisodiyot va moliya*, 2(3), 45-56.

TRANSPORT XIZMATLARINI IQTISODIYOTDA TUTGAN O'RNI VA VAZIFALARI

Karimova Shaxnoza Uktamovna

Urganch davlat universiteti mustaqil izlanuvchisi

Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti assistenti

E-mail: k_shaxnoza@tsue.uz

***Annotatsiya** mazkur maqolada transport xizmatlarini mintaqa iqtisodiyotida tutgan o'rni va ahamiyati o'rganilib, transport infratuzilmasini salohiyati va ahamiyati tahlil qilingan. Shuningdek, transportning xizmatlarining ayrim shakllari haqida ma'lumotlar berilib ularning vazifalari o'rganilib, transport xizmatlarini rivojlantirish bo'yicha xulosa va takliflar berilgan.*

***Kalit so'zlar:** transport, logistika, tranzit, transport infratuzilmasi, strategik boshqaruv, mexanizm, diversifikatsiya*

***Аннотация.** В статье исследуются роль и значение транспортных услуг в экономике региона, анализируется потенциал и значение транспортной инфраструктуры. Представлена информация о некоторых видах транспортных услуг, рассматриваются их функции, а также даются выводы и предложения по развитию транспортных услуг.*

***Ключевые слова:** транспорт, логистика, транзит, транспортная инфраструктура, стратегическое управление, механизм, диверсификация*

***Abstract.** This article examines the role and importance of transport services in the regional economy and analyzes the potential and significance of transport infrastructure. Information on certain types of transport services is presented, their functions are discussed, and conclusions and proposals for the development of transport services are provided.*

***Keywords:** transport, logistics, transit, transport infrastructure, strategic management, mechanism, diversification*

Kirish

Bugungi kunda xizmatlar bozorida transport xizmatlarining o'rni va ahamiyati tobora oshib borishmoqda. Transport xizmatlarini ko'rsatishda har bir transport

Ingliz tili muharriri: Nosirova Nargiza Jamoliddin qizi
Musahhih: Vaxabova Marfua Mirkamalovna
Sahifalovchi va dizayner: Zoirov Sardor Ziyodin o'g'li

2- TOPLAM

2- MAXSUS SON /2025

© Materiallar ko'chirib bosilganda, **“Management and Economics Scientific Research Journal”** jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar mas'ul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelmasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

Mazkur jurnalda maqolalar chop etish uchun quyidagi havolalarga maqola, reklama, hikoya va boshqa ijodiy materiallar yuborishingiz mumkin.

Materiallar va reklamalar pulli asosda chop etiladi.

El. pochta: journals@timeedu.uz

Tel.: +998 95 651 90 00

“Management and Economics Scientific Research Journal” jurnali 19.09.2024-yildan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Administratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan 404368-son reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan. Litsenziya raqami:

C-5669639

PNFL: 308906510

Manzilimiz: Toshkent shahar Yakkasaroy tumani
Shota Rustaveli ko'chasi, 114